

Türkiye’de Akademik Düzeydeki Gazetecilik Çalışmalarını Değerlendirmek: 2009-2019 Dönemi İletişim Fakültesi Dergileri’ne Yönelik Nicel Bir Araştırma

The Assessment of the Journalism Studies on Academic Level in Turkey: A Quantitative Research on the Journals of Communication Faculties in the Period of 2009-2019

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Yavuz BAYRAM¹

Gönderim Tarihi: 09.06.2020 | Kabul Tarihi: 03.07.2020

Özet

Türkiye’de iletişim alanının akademik seviyede kurumsallaşmasının tarihi Batı’ya göre çok yenidir. İletişim alanının Batılı ülkelerin karar alıcıları, reklam verenleri, politikacıları ve işadamlarınca değerinin anlaşılması neredeyse 1900’lerin başına kadar dayanır. Oysa Türkiye’de iletişim alanında fakülte olarak hizmet veren ilk akademik yapı 1992 yılında oluşturulmuştur. Yapılan bu çalışma Türkiye’de yaklaşık otuz yıllık geçmişi olan iletişim fakültelerinin akademik dergilerinin gazetecilik alanıyla ilgili yaptıkları yayınların seyrini irdeleme amacındadır. Bu çalışmada son on bir yılda düzenli olarak yayınlanan iletişim fakültelerinin akademik dergilerinin gazetecilik alanıyla ilgili yayınlamış olduğu üç yüz adet makale içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonunda ulaşılan sonuçlar şu şekildedir; Anadolu’nun çeşitli şehirlerinde yaygınlaşmış olan iletişim fakültelerine ait dergiler Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerde kurulu olan iletişim fakültelerinin dergilerine oranla gazetecilik alanıyla ilgili daha fazla makale yayınlamıştır. Gazetecilik alanıyla ilgili yapılan makaleler önemli oranda uygulama içeren çalışmalardır. Nitel analiz yöntemi kullanan çalışmaların gittikçe artan oranda alana katkı yapması söz konusudur. İncelenen çalışmaların en temel araştırma sorunsalını bir takım sorun/konu/olay ve olguların medyada nasıl temsil edildiği oluşturmuştur. Bununla birlikte web tabanlı uygulamaların gazetecilik mesleğine nasıl etkide bulunduğu sorusu da gazetecilik alanında araştırma yapanların gittikçe artan bir şekilde ilgi gösterdiği konu olarak ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: İletişim fakültesi dergileri, gazetecilik çalışmaları, betimsel analiz, içerik analizi.

Abstract

The history of the institutionalization of the field of communication on academic level in Turkey is very recent comparing to the West. The understanding of the value of the field of communication by the decision makers, advertisers, politicians and businessmen of the Western countries dates back to early 1900s. Whereas the first academic building serving as faculty in the field of communication has been established in Turkey in 1992. The aim of this study is to address the course of the publications in the field of journalism made by the academic journals of the communication faculties which have around thirty years history in Turkey. In this study, three hundred articles published by academic journals of communication faculties, which have been published regularly in the last eleven years, have been analyzed using the content analysis method. The outcomes of the study reached are as follows; Journals of the communication faculties that have become widespread in various cities of Anatolia have published more articles on journalism than journals of communication faculties established in big cities such as Ankara and Istanbul. Articles on journalism are studies which contain considerable amount of practical application. Studies using qualitative analysis method are increasingly contributing to the field. The main research painpoint of the studies examined has constituted how some problems / issues / cases and facts are represented in the media. However, the question of how web-based applications affect the journalism profession has emerged as an increasingly popular topic for analysts making researches in the field of journalism.

Keywords: Journals of communication faculties, journalism studies, descriptive analysis, content analysis.

Giriş

Türkiye’de iletişim alanında akademik düzeyde eğitimini veren okulların kurumsallaşmasının tarihi çok eski değildir. 1992 yılına kadar Basın Yayın Yüksek Okulları içerisinde gazetecilik ve halkla ilişkiler bilim dallarında akademik çalışmalar yapıp öğrenciler yetiştirilmiştir. Her ne kadar Cumhuriyetin ilanından hemen sonra gazeteci Ahmet Rasim’in bu konuda çabaları olmuş olsa da çok partili hayat ile birlikte 1950 yılının güz döneminde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’ne bağlı Gazetecilik Enstitüsü eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Bu açılan okul iki yıl süreli bir okul olarak meslekten yetişen gazetecilerin diploma sorununu çözümüyle amacında olmuştur. 1960’lı yılların ortalarında İstanbul, Ankara ve İzmir’de bir takım özel gazetecilik okullarının kurulduğuna şahit olunmuştur. Bu özel okullar çıkarılan bir kanunla 1971’de devletleştirilmiş, 1980 askeri darbesi sonrası oluşturulan Yüksek Öğretim Kurumu aracılığı ile üniversite rektörlüklerine bağlı yüksek okullar haline getirilmişlerdir. Türkiye’de iletişim eğitimi veren yüksek okulların fakülteleşmesi ise 1992 yılından itibaren olmuştur.

Batıda gazetecilik alanında eğitim verilmesi fikirleri 1672 yılında Almanya’nın Leipzig Üniversitesi’nin çabalarına kadar geriye gider. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde ise 1908 yılında Mis-sorui Üniversitesi’nde gazetecilik/iletişim eğitimi veren bir okul kurulmuştur. Gazetecilik eğitimi akademik düzeye taşıma çabaları devam etmiş ABD’nde yirminci yüz yılın başlarında gazetecilik alanında akademik birimlerin sayısında artış olmuş, iletişim araştırmaları birinci ve ikinci dünya savaşı yılları boyunca belirli bir akademik olgunluğa erişmiştir. Türkiye’de ise söz konusu akademik çabaların olgunlaşmasını 1980’lere kadar beklemek gerekmiştir. Türkiye’de iletişim alanının geç olgunlaşmasını ve alanı bir perspektif içine hapseden yanlışı olduğundan bahsettiği makalesinde İrfan Erdoğan iletişim alanının ülkedeki gelişimini şu sözleri ile özetlemektedir (2009:780-812): “Türkiye’de iletişim alanı başından beri ve hala kitle iletişimi alanı içine hapsedilmiş durumdadır. Diğer iletişim türleri ile ilgili araştırmalar yok denecek kadar azdır. Hem pozitivist hem de pozitivist olmayan yöntemleri gereği gibi kullanarak yapılan araştırma tasarımlarına rastlamak da oldukça güçtür”. İletişim alanında akademik genişlemenin yaşanması Türkiye açısından ancak 2000’ler sonrası olmuştur. Bilgisayar teknolojisinin günlük hayatın içine girmesi, kitle iletişim araçlarının ülke sathında yaygınlaşması ve kitle iletişiminin devlet dışında özel girişime açık hale gelmiş olması alanda yetişen akademisyenleri iletişim olgusunun fark yaratan sonuçlarını araştırmaya itmiştir.

İlgili Literatür

Hem yerli hem de yabancı literatürde iletişim araştırmalarının ne yönde geliştiğini açıklamaya çalışan çeşitli örnek çalışmalar mevcuttur. Türkiye açısından bakılacak olursa ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğunu söylemek gerekir. Bu sınırlı sayıdaki çalışmalardan birisini gerçekleştiren Çağrı İnceoğlu Türkiye’de sinemayı konu alan doktora ve sanatta yeterlilik tezleri üzerinde yapmış olduğu çalışmada bibliyometrik analiz yöntemiyle 1985-2013 yılları arasında yayınlanmış 199 tez çalışmasını incelemiştir. İnceoğlu çalışmasının sonucunda alanda yazılan tez sayısının çoğalmasına koşut olarak disiplinlerarasılığın gittikçe arttığını ve toplumbilimsel bakış açısıyla Türk sinemasının daha fazla çalışmada kendine yer bulduğunu ortaya koymuştur (2014:32). Bir başka örnek çalışmada Ulu ve Akdağ (2015) ‘Dergilerde Yayınlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili: Selçuk İletişim Örneği’ isimli araştırmalarında Selçuk İletişim Dergisi’nde 1999-2013 yılları arasında yayınlanmış 467 makaleyi bibliyometrik analize tabi tutmuştur. Çalışma sonucunda araştırmacılar, dergiye katkıda bulunan araştırmacıların daha çok doçent ve araştırma görevlisi unvanına sahip olanlar olduğunu, makalelerin daha çok tek yazarlı olarak yapıldığını ve makalelerin büyük oranda Selçuk Üniversitesi dışındaki akademisyenlerce yazıldığını saptamışlardır (2015:19). Bir başka örnek çalışmada Balta Peltekoğlu ve Tozlu (2018) Türkiye’de iletişim fakültelerinin hakemli dergilerinde kadın akademisyenlerce yazılan makalelerin bibliyometrik analizini yapmışlardır. Araştırmacılar dört dergide 275 makaleyi incelemeye tabi tutmuşlar ve çalışma sonucunda makalelerin 140’ının kadın akademisyenlerce yazıldığını, söz konusu 275 makalenin 328 farklı isim tarafından hazırlan-

dığı ve bunların yüzde 59'unun kadın olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İnceleme konusu yapılan araştırmalarda nitel/teorik araştırmaların nicel olanlara göre daha fazla olduğu ve bu araştırmacıların daha çok sırasıyla İstanbul, Ankara ve İzmir'de bulunan üniversitelerdeki kadın akademisyenlerden oluştuğu bulguları da vurgulanmıştır (2018:63-64). Son olarak Gülseren ve Ümit Atabek 'Türkiye'de Gazetecilik Literatürü: 1992-2018 Yılları Arasında Yayınlanmış Makaleler Üzerine Bir İnceleme' başlıklı çalışmalarında bibliyometrik analiz yöntemi ile toplam 558 makaleyi incelemişlerdir. Araştırmacılar çalışma sonucunda ele aldıkları makalelerde içerik ve söylem analizi yöntemlerinin ön plana çıktığını, makalelerin büyük oranda tek ya da iki yazarlı olarak hazırlandığını, akademik unvanın yükselmesi oranında araştırmacıların daha az sayıda makale yayınlamaya başladıkları gibi bir takım sonuçlara ulaşmışlardır (2019:728-729).

Türkiye'de iletişim alanında yayınlanan bilimsel çalışmaların niteliği ve niceliği üzerine yapılan çalışmaların çok fazla olmadığı görülmüştür. Söz konusu çalışmalarda iletişim alanında yayınlanan akademik çalışmaların yönünü tayin etmek adına bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmış, araştırmacıların cinsiyetinden, akademik unvanlarına kadar pek çok farklı değişken araştırma konusu haline getirilmiştir. Yabancı literatürde Türkiye'deki çalışmaların benzerlerinin daha eski tarihlerden başlayarak yapılması söz konusudur. Atabek ve Atabek'e göre iletişim alanı üzerine bibliyometrik verilere dayalı literatür incelemelerinin ilk örnekleri Barker, Hall, Roach, ve Underberg (1979, 1980, 1981) tarafından yayımlanmıştır (2019:712). Bununla birlikte söz konusu çalışmaların örnekleri günümüze kadar artarak devam etmiştir. Örneğin Feely 2008 yılında bibliyometrik analiz yöntemi ile yapmış olduğu çalışmada Sosyal Bilimler Atıf İndeksinde (Social Science Citation Index) 2002-2005 yılları arasında derecelendirilmiş iletişim dergilerini araştırmıştır. Feely, Human Communication Research (HCR), Personal Relationships, Journal of Communication (JOC) ve Communication Research (CR) gibi atıf indeksinde en yüksek dereceye sahip dergiler ile derece dışı kalan 19 adet iletişim dergisine ağ analizi uygulamıştır. Çalışma sonunda Feely indeks listesinde en üst sırada yer almayan Communication Monograph dergisi ile CR, HCR ve JOC (alfabetik sıraya göre) iletişim alanında en merkezi dergiler olduğunu bulgulamıştır (2008:505). Bir başka örnek çalışmada Lee ve Sohn (2015) iletişim alanında sosyal sermaye kavramını ele alan 171 makale, kitap ve kitap özetini bibliyometrik analize tabi tutmuştur. Araştırmacılar bu alanın öncüleri olan Putnam, Bourdieu ve Coleman'ın inceleme konusu yapılan makalelerde nasıl öne çıkarıldığı veya göz ardı edildiğini de ortaya koyma çabası içerisinde olmuşlardır. Çalışma sonucunda Lee ve Sohn iletişim alanında sosyal sermaye konusunun küçük bir grup halinde olan siyasal iletişim akademisyenince sürdürüldüğü ve tartışıldığını, bu akademisyenlerin çalışmalarında daha çok açıkça Putnam lehine değerlendirmelerde bulunduğu, Bourdieu ve Coleman'ı ise göz ardı ettiği sonucuna ulaşmışlardır (2015:1)

Yakın zamanda yapılan bir başka örnek çalışmada ise Segado-Boj Journal Citation Reports tarafından 2003-2017 yılları arasında indekslenen sosyal medya ve gazetecilik alanındaki çalışmaları bibliyometrik analiz ve içerik analizi yöntemlerini kullanarak incelemiştir. Araştırmacı söz konusu makalelere bu betimsel analizlerin yanında ortak alıntı ve ortak sözcük analizi de uygulamıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre 2014 yılından bu yana söz konusu araştırma alanında yayınlanan makale sayıları düzenli bir şekilde artmakta olup, Birleşik Devletler, Avustralya ve İngiltere bu alandaki en üretken ülkeler olmuştur. Araştırmacı bu çalışmalarda üç kavramsal başlığın ön plana çıktığını da vurgulamaktadır. Bunlar; kullanıcı kitlesinin katılımı, kullanıcı tarafından oluşturulan içerik ve sosyal medyanın gazetecilik profesyonel değerleri ve uygulamaları üzerindeki etkisi. Segado-Boj'a göre pek çok akademik çalışma sosyal medyanın spesifik uygulamalarına odaklanmak yerine sosyal medya kavramının kendisine odaklanmakta, twittter son yıllarda değişen ilginin facebook'tan kaymasından sonra en çok analiz edilen sosyal medya uygulaması olmakta, araştırmacılar gazeteciliğin diğer branşlarından çok politik enformasyon konusuna odaklanmayı tercih etmekte ve bu çalışmalarda içerik analizi ve derinlemesine mülakat yöntemleri en çok kullanılan yöntemler olmaktadır (2014:1).

Yabancı literatürde daha fazla araştırmadan örnekler verilmesi mümkündür. Bununla birlikte iletişim araştırmalarının nereye gittiğini ve ne yönde gelişip değiştiğini eklektik biçimde ele alan pek çok araştırmaya yer vermek bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Türkiye iletişim alanının akademik anlamda Batı'ya göre geç olgunlaştığı bir ülkedir. İletişim Fakültelerinde yer alan akademisyenlerin alana ilişkin düzenli akademik çabalarının (dergi yayınlamak, yıllıklar çıkarmak, kitap yayınlamak gibi) çeyrek asrı geçmediği göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'de iletişim biliminin çeşitli alt bilimleri ile birlikte ne yöne gittiğinin bulgulamaya çalışan az sayıdaki çalışmanın ne kadar değerli olduğu da ortaya çıkmaktadır.

Araştırma Dizaynı

Yapılan bu çalışmada Türkiye'de iletişim alanında akademik faaliyet gösteren iletişim fakülteleri dergileri araştırma evrenine dahil etmiştir. Türkiye'de iletişim fakültelerinin 1990'ların başında yüksek okul seviyesinden fakülte seviyesine çıktığı düşünüldüğünde akademik kurumsallaşmalarını diğer bilim dallarına göre daha geç oluşturduğu ortadadır. Bunun yanında Türkiye'de metropol şehirlerde daha köklü geçmişe sahip iletişim fakültelerinin akademik dergi yayınlama geleneği de kökleşmiş değildir. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi ve Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi gibi bu türden fakültelerde akademik bir bakış açısı kökleşmiş bir hale gelmiş olsa da bu bakış açısının bir dergi ile devamlılığı olan kurumsallaşma çabasının zayıf olduğu söylenilebilir. Zira söz konusu fakültelerin kendi dergileri olmalarına rağmen çoğu zaman bu dergiler uzun fasılalarla yayın hayatlarına devam etmiştir. Bu yüzden yapılan bu çalışmada yalnızca son on bir yılda sürekliliği olan fakülte dergileri çalışma örnekleme içerisine dahil edilmiştir.

Çalışma betimsel bir çalışma olup, araştırma verileri nicel içerik analizi yöntemi kullanarak elde edilmiştir. İçerik analizi tekniği metinler söz konusu olduğunda en sık kullanılan teknik olarak görülmektedir. İçerik analizi tekniği 20. yüzyıl başında Columbia Gazetecilik Okulu'nun gazetelerin nicelik analizine ilişkin çalışmalar yapmasıyla birlikte ortaya çıkmış bir analiz tekniğidir. Bu dönemde içerik analizine dayanarak yapılan çalışmaların temel konuları çeşitli konu başlıklarının envanterini çıkarmak, basın organlarının evrimini izlemek, yazıların sansasyon boyutunu ölçmek, kentte ve kırsal yerleşim birimlerinde çıkan günlük ve haftalık yayınları karşılaştırmak olmuştur (Bilgin, 2000:2). Nuri Bilgin içerik analizi tekniğini genel hatları ile anlattığı eserinde içerik analizi tekniklerinin üç tür ihtiyacı karşıladığını ifade etmektedir. Bunlar "politik ve sosyal ihtiyaçlar", "ekonomik ihtiyaçlar" ve "klinik ihtiyaçlardır" dır (2000:5-6). Bu çalışmada içerik analizinin gazetecilik alanındaki yayınların içeriğini ortaya koyarak aslında alandaki politik ve sosyal ihtiyaçları cevaplama girişimi içerisinde olduğu iddia edilebilir.

Çalışma örnekleme dahil edilen dergilerde sadece gazetecilik alanı ile ilgili olan yayınlar incelenmiştir. On bir yıllık dönemde gazetecilik alanı ile ilgili 300 adet makalenin yayınlandığı bulgulanmıştır. Bu makalelerin niceliksel yönünü ortaya koyabilmek amacıyla oluşturulan kategorilerde yer alan veriler SPSS paket programı kullanılarak betimsel analiz tekniklerinden frekans analizi yardımı ile çözümlenmiştir. Yayın yılı, yayının çıktığı derginin ismi, yayının niteliği (teorik, uygulama, literatür tarama), uygulama çalışması ise bu uygulama çalışmasının niteliği (nitel, nicel, karma, laboratuvar), nicel çalışma ise yöntemi (içerik, frekans, anket), nitel çalışma ise yöntemi (söylem, eleştirel söylem, görüşme, gözlem, odak grup, nitel içerik, anket, çerçeveleme, derinlemesine mülakat, göstergebilim, tematik analiz), çalışmanın konusu yapılan bu çalışmanın temel araştırma kategorilerini oluşturmuştur.

Bulgular ve Yorum

Tablo 1'de 2009-2019 yılları arasında Türkiye'de iletişim fakültelerine bağlı olarak yayınlanan akademik dergilerin gazetecilik alanında yapmış oldukları yayın sayıları yer almaktadır. Buna göre söz konusu periyotta gazetecilik alanıyla ilgili en fazla yayın Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi

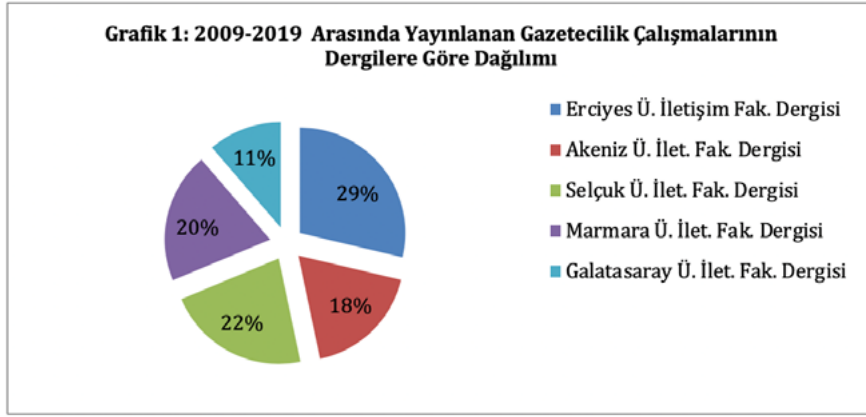
Dergisinde (85 yayın) çıkmış, onu sırasıyla (67 yayın) Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi ve Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (60 yayın) izlemiştir. Söz konusu dönemde alanla ilgili en az yayın Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisinde yer almış (34 yayın), Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi 54 yayın ile gazetecilik alanıyla ilgili yayınlarına diğer dergilere göre daha az yer vermiştir. Dergilerin az da olsa kimi zaman gazetecilik alanıyla ilgili hiçbir yayına yer vermediği de görülmüştür. Örneğin Marmara İletişim Dergisi 2012 yılında, Selçuk İletişim Dergisi 2017 yılında, Erciyes İletişim Dergisi 2016 yılında gazetecilik alanıyla ilgili hiçbir yayını sayfalarına taşımamıştır. Galatasaray ve Akdeniz Üniversiteleri İletişim Fakülteleri dergilerinin 2009 yılına ait kayıtlarına ulaşamadığının da altı çizilmelidir.

DERGİ YIL	Akdeniz Ü. İlet. Fak. Dergisi	Erciyes Ü. İlet. Fak. Dergisi	Galatasaray Ü. İlet. Fak. Dergisi	Selçuk Ü. İlet. Fak. Dergisi	Marmara Ü. İlet. Fak. Dergisi	TOPLAM
2009	0	15	0	4	9	28
2010	1	3	2	6	5	17
2011	1	3	2	3	5	14
2012	7	4	2	10	0	23
2013	7	1	5	7	3	23
2014	2	7	2	8	2	21
2015	4	6	4	8	3	25
2016	8	0	6	6	8	28
2017	5	13	4	0	11	33
2018	13	15	4	7	10	49
2019	6	18	3	8	4	39
TOPLAM	54	85	34	67	60	300

Tablo 1. Gazetecilik İle İlgili Çalışmaların Dergi Bazında Yıllara Göre Dağılımı

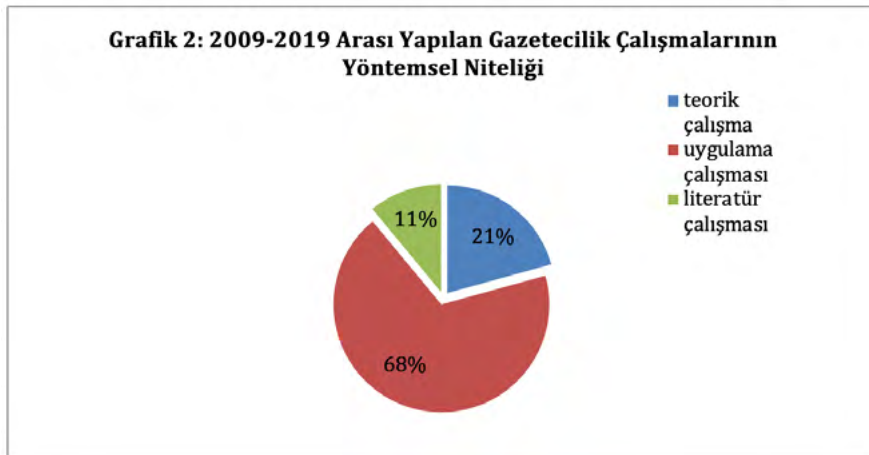
Özetle dergilerin 11 yıllık söz konusu periyotta gazetecilik alanıyla alakalı yayınlarının inişli çıkışlı bir grafik izlediği, 2016 yılından başlayarak söz konusu yayınların görece artış kaydettiği söylenilebilir. Yıl bazlı bakıldığında incelenilen dergilerin en çok 2018 (49 yayın) ve sırasıyla 2019 (39 yayın), 2017 (33 yayın) yıllarında gazetecilik alanıyla ilgili yayınlara yer verdikleri de grafik 1'den elde edilen bir başka bulgudur. En az yayının yapıldığı yıllar ise 2011 (14 yayın) ve 2010 (17 yayın) yıllarıdır.

Grafik 1'de 2009-2019 yılları arasına yayınlanan gazetecilik makalelerinin dergi bazında dağılımı yer almaktadır. Gazetecilik araştırma alanına en çok katkısı Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi dergisinin yaptığını vurgulamak gerekir. Söz konusu dergide 11 yıllık zaman diliminde yayınlanan tüm makalelerin yüzde 29'u yayınlanmıştır. Selçuk İletişim ve Marmara İletişim dergileri de alana önemli katkıda bulunmuş diğer dergilerdir. Toplam 300 adet yayının yüzde 22'si Selçuk İletişim, yüzde 20'si de Marmara İletişim dergilerinde kendilerine yer bulmuştur.

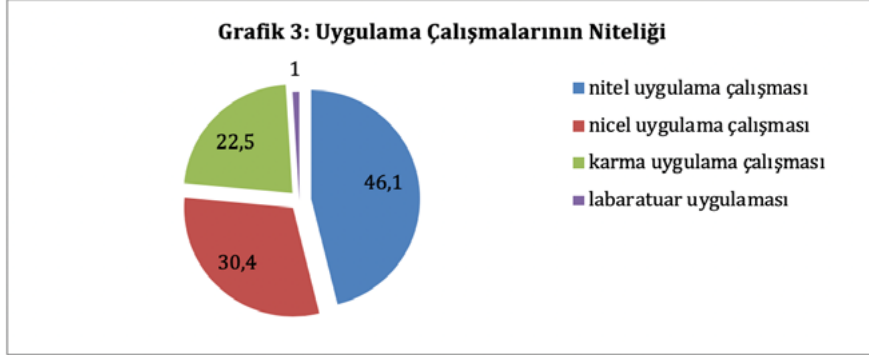

Araştırmada yayınlanan makalelerin yöntemsel niteliğine de bakılmıştır. Grafik 3’de görüleceği üzere incelenen İletişim Fakültesi dergilerinin daha çok uygulama çalışmalarına yer vermesi söz konusudur. Ele alınan on bir yıllık dönemde gazetecilik alanı ile ilgili makalelerin yüzde 68’inin uygulama çalışması olması bilimsel açıdan olumlu görülebilecek bir özelliktir. Dergi bazlı bakıldığında ise uygulama çalışmalarına en çok yer veren fakülte dergisinin 53 çalışma ile Erciyes İletişim Dergisinin olduğu, onu yakın bir sayı ile takip eden Selçuk İletişim Dergisinde ise 50 çalışma yayınladığı görülmüştür. En az uygulama çalışması ise Galatasaray İletişim Dergisinde (26 çalışma) yayınlanmıştır. Uygulama çalışmalarının sayıca teorik ve literatür çalışmalarına göre çok olması Türkiye’de akademik çevrede takip edilen bilimsel araştırma gelenekleri ile de açıklanabilir. Şöyle ki; köken olarak ABD’de ortaya çıkan kitle iletişim araştırmalarının öncelikle kapitalist devlet yapısının devamına hizmet edecek biçimde iletişim araştırmalarını etki konusuna odaklanarak dizayn etmesi söz konusudur. Söz konusu araştırmalarda pozitif bilim metotları benimsenmiş, deney, gözlem ve saha araştırmaları kitle iletişim araçlarının bireysel ve toplumsal etkilerini ortaya koymak için kullanılmıştır. Türkiye’de de İletişim Fakültelerinin ikinci genişleme dalgasında kurulan (Birinci dalga Ankara, Eskişehir, İstanbul, İzmir gibi kentleri kapsar) Anadolu şehirlerindeki iletişim fakültelerinin (Konya, Kayseri, Erzurum, Antalya gibi) daha çok eleştirel bakış açısının dışında ana akım medya araştırmaları içerisinde çalışmalar ortaya koymaları ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Böylece yapılan çalışmanın bulgularının da onayladığı gibi Anadolu şehirlerinde çıkarılan İletişim Fakülteleri dergilerinde eleştirel den çok ana akım medya çalışmalarının benimsendiği, bir araştırma niteliği olarak araştırma ve gözleme dayanan uygulamalı iletişim araştırmalarının sayıca fazla olduğu söylenebilir.

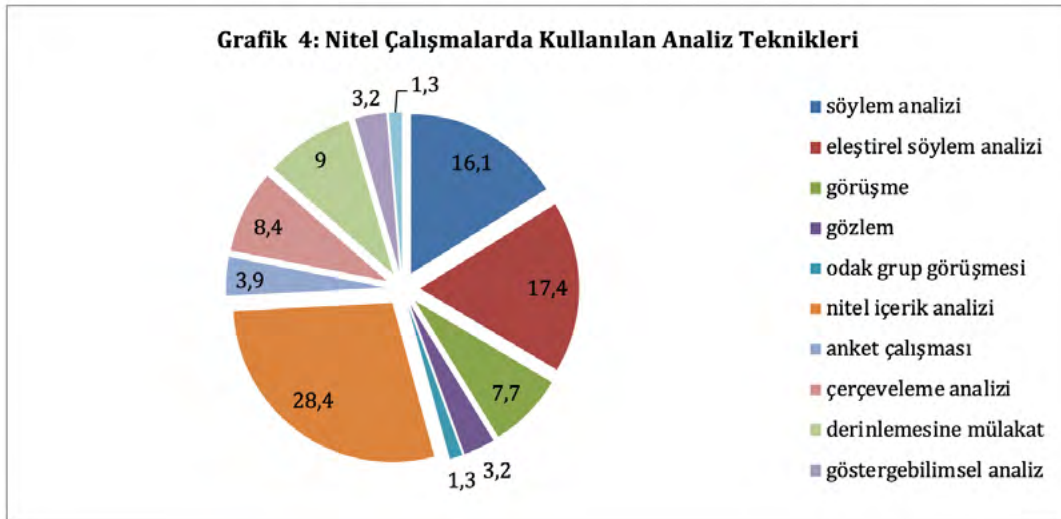
Grafik 2’den de görüleceği üzere teorik çalışmalar söz konusu on bir yıllık dönemde gazetecilik alanıyla ilgili yapılan araştırmaların yüzde 21’ini, literatür çalışmaları ise ancak yüzde 11’ini oluşturmuştur. Sayıca bakıldığında ise incelenen 300 çalışmanın 62 tanesi teorik, 33 tanesi de literatür tarama çalışmasından oluşmuştur.

Yapılan araştırmada uygulama çalışmalarının hangi bilimsel yöntemi kullandığı da incelenmiştir. Grafik 3'e bakıldığında uygulama çalışmaları içerisinde nitel çalışmaların kayda değer bir üstünlüğünden söz edilebilir. Yapılan toplam 205 uygulama çalışmasının yüzde 46,1'i nitel analiz teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda en çok kullanılan ikinci analiz tekniği ise nicel yöntemlerdir. Yapılan uygulama çalışmalarının yüzde 30,4'ünü nicel analiz tekniğini kullanan çalışmalar oluşturmaktadır. Karma çalışmalar yani hem nitel hem de nicel analiz tekniklerini bir arada kullanarak gerçekleştirilen çalışmalar da yüzde 22,5 lik bir oranla hatırı sayılır bir orana ulaşmıştır.

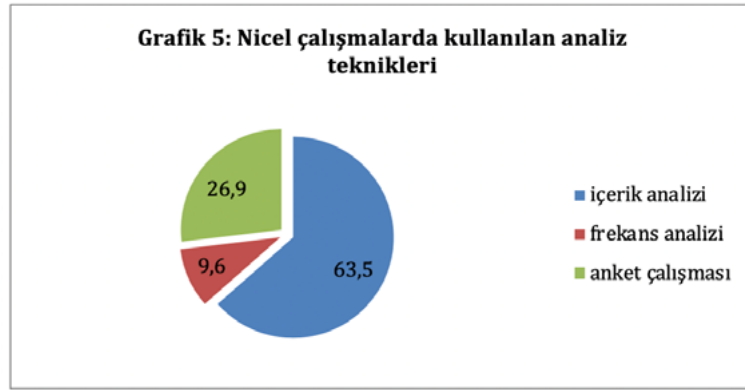

Bilimsel araştırmalarda nitel veri analizleri nicel veri analizlerine göre daha geç bir dönemde² kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle 1980'lerden sonra artan bir şekilde nitel veri analizi tekniğinin sosyal bilimler araştırmalarında kullanıldığına şahit olunmuştur. Gazetecilik alanıyla ilgili yapılan bu betimleyici çalışma da bu tepiti doğrular biçimde nitel veri analizi tekniklerinin son on bir yıllık süreçte gazetecilik çalışmalarında nicel çalışmalara göre daha çok kullanıldığını doğrulamıştır.

Yapılan çalışmada gazetecilik makalelerinde kullanılan nitel analiz yöntemlerinin neler olduğu da araştırılmıştır. Grafik 4'te de görüleceği üzere nitel analiz tekniği ile yapılan uygulama çalışmalarının en çok kullandığı analiz yöntemi söylem analizidir. Söylem analizi ve eleştirel söylem analizi teknikleri toplamda yüzde 33,5 lik bir oranla (yüzde 16,1+ yüzde 17,4) yapılan çalışmalarda kullanılan nitel analiz yöntemi içerisinde en çok başvurulan analiz tekniği olmuştur. Nitel içerik analizi tekniği ise yüzde 28,4'lük oranla ikinci sırada en çok başvurulan analiz tekniği olarak tespit edilmiştir. Yapılan nitel uygulama çalışmalarında en çok başvurulan diğer teknikler ise 'derinlemesine mülakat' (yüzde 9), 'çerçeveleme analizi' (yüzde 8,4) ve 'görüşme' (yüzde 7,7) olmuştur.

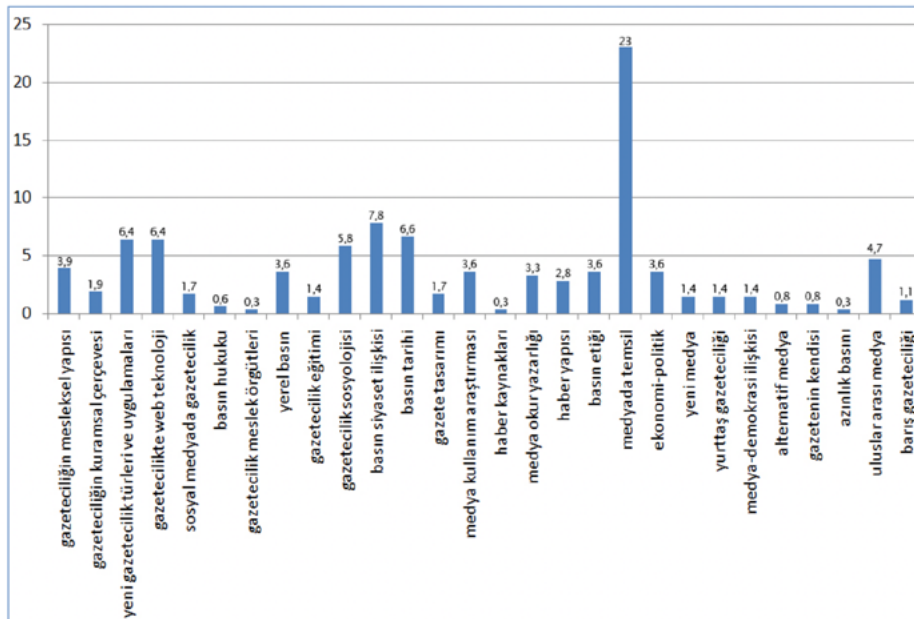
Nicel uygulama çalışmalarına bakıldığında ise en çok kullanılan tekniğin içerik analizi tekniği olduğu görülmüştür. 2009-2019 arası dönemde yayınlanan gazetecilik çalışmalarında en çok kulla-

nicel analiz tekniği yüzde 63,5'lik oranla içerik analizi olmuştur. Nicel içerik analiz tekniğinden sonra en çok yararlanılan ikinci nicel teknik ise anket çalışması (yüzde 26,9) olmuştur. Söz konusu anket çalışmaları bir takım sayısal değerler elde etmeye yöneliktir. Üçüncü olarak en sık kullanılan nicel teknik ise yüzde 9,6'lık oranla frekans analizidir.

Grafik 6'da ise incelenen 300 gazetecilik çalışmasının konu olarak dağılımı sergilenmektedir. Buna göre 'medyada temsil' başlığı yüzde 23'lük oranla çalışmalarda en sık ele alınan konu olmuştur. Bu konunun içinde dezavantajlı grupların, siyasal, sosyal ilişkilerin, siyasal elitlerin, siyaset alanına ilişkin konuların, Türkiye'de aktüel olan tartışma konularının, haber konularının vb. en sık ele alınan medyada temsil alt konuları olduğu görülmüştür. Yani bu türden olgu-kavram ve olayların medyada nasıl temsil edildiği (örneğin Mavi Marmara olayı, Kürt sorunu, Alevi meselesi, Rahip Santoro'nun öldürülmesi gibi güncel veya her dönem tartışılan konular) inceleme konusu yapılan gazetecilik çalışmalarının en sık araştırdığı konudur.

İncelenen çalışmalarda ikinci sırada en sık işlenen konu kategorisini ise yüzde 7,8'lik oranla 'basın-siyaset ilişkisi' oluşturmuştur. Bu konu kategorisi başlığı altında basının siyasal kurum, aktör ve olaylar ile olan ilişkisinin gazetecilik çalışmalarında sıklıkla araştırma konusu haline getirildiği görülmüştür. Gazetecilik alanıyla ilgili yapılan makalelerde ele alınan üçüncü konu kategorisini ise basın tarihi oluşturmuştur. Buna göre Anadolu topraklarında Osmanlı'dan günümüze kadar geçen süreçte gazetecilik alanıyla ilgili yapılan faaliyetlerin, özetle basın tarihinin araştırmacılar tarafından ele alınan önemli bir konu başlığı olduğunu söylemek mümkündür.

Grafik 6. Gazetecilik Çalışmalarının Konu Dağılımı

Grafik 6'da yüzde 6,4'lük oran ile 'yeni gazetecilik türleri ve uygulamaları' ile 'gazetecilikte web teknoloji' konu kategorilerinin söz konusu çalışmalarda dördüncü sırayı paylaşarak, araştırmacıların gazetecilik makalelerinde en sık çalıştığı konuların başında geldiğini söylemek mümkündür. Bu konu kategorilerinin aslında birbirlerine yakın çalışma alanlarını içerdiğini de belirtmek gerekir. Şöyle ki; yeni gazetecilik türleri ve uygulamaları başlığı altında 'drone gazeteciliği, youtube haberciliği, yurttaş gazeteciliği vb.' yeni gazetecilik uygulamaları yer almakta olup, bu türden uygulamaların temel dayanak noktasının worl wide web (www) olduğunu görmek gerekir. Diğer yandan gazetecilikte web teknoloji konu kategorisi de internete dayanan uygulamaların haber yapma pratiklerini nasıl etkilediği, değiştirdiği gibi araştırma sorularına çatısı altında bulundurmaktadır. Dolayısıyla her iki konu kategorisi birleştirildiğinde aslında elde edilen yüzde 12,8'lik oran internet tabanlı uygulama pratikleri ve habercilik anlayışının araştırmacılar tarafından en çok irdelenen araştırma sorusu olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Gazetecilik çalışmalarının beşinci sırada ele aldığı konu kategorisini yüzde 5,8'lik oranla gazetecilik sosyolojisi oluşturmuştur. Bu konu kategorisinde araştırmacıların haberin ve habercilik pratiklerinin toplumsal hayatla kesişme noktalarında meydana gelen değişim ve gelişmeleri sıklıkla araştırdığını söylemek mümkündür.

Sonuç

Yapılan bu çalışma son on yılda düzenli yayın yapan iletişim fakültesi dergilerinde gazetecilik alanına ilişkin makalelerin ne yönde ilerlediğini ve ne tür konular üzerine odaklandığını betimleme çabasıdır. Akademik alana büyük şehirlerdeki iletişim fakültelerinden daha geç başlayan Erciyes İletişim ve Selçuk İletişim Fakültelerinin dergilerinin büyük şehirlerdeki paydaşlarına göre sayısal bakımdan ilerleme kaydettiğini ve düzenli biçimde gazetecilik alanıyla ilgili makalelere yer verdiğini söylemek gerekir.

2009-19 yılları arasındaki on bir yıllık süreçte incelenen gazetecilik çalışmalarının yüzde 68'inin uygulama çalışması olması araştırmadan çıkan bir diğer önemli sonuçtur. Verilerin toplanması aşamasında Türkiye gibi bir ülkede yaşanan zorluklar (gazete arşivlerinin yetersizliği, dijital ortama aktarılmamış olması, İstanbul, Ankara dışında ulusal gazete arşivlerine ulaşamama, gazete tarama işini profesyonelce yapan firmaların sunacakları hizmet karşılığı yüksek meblağlar istemesi gibi) karşısında uygulama çalışmalarında artış yaşanması önemli bir bilimsel gelişme olarak kabul edilebilir. Diğer yandan uygulama çalışmalarının bu denli yüksek olması gazetecilik bilim alanında pozitivist bilim anlayışının yaygın olduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır. Bunun dışında uygulama çalışmalarında yaklaşık yüzde 46'luk bir oranla nitel araştırma yöntemlerinin araştırmalarda kullanılması söz konusudur. Dünyada özellikle sosyal bilimler alanında nicel çalışmaların popüler olduğu 1990'lı yıllara kadar olan dönemde sonra nitel çalışmaların bilgisayar teknolojisinin desteğini de alarak gittikçe artmaya başladığı, hatta 2000'ler sonrasında daha da yoğunlaştığını söylemek mümkündür³. Nitekim yapılan bu çalışmada da söz konusu trendin bulgulandığını ifade etmek gerekir. 2009-19 yılları arasında iletişim alanında faaliyet gösteren fakülte dergilerinin gazetecilik alanıyla ilgili çalışmalarında nitel uygulama çalışmalarının ağırlıkla yer aldığı görülmüştür.

Ele alınan dönemde incelenen çalışmaların daha çok medyada temsil konu kategorisine eğildiği, Türkiye'de ve dünyada konuşulan, tartışılan, merak edilen konu/sorun/olay ve olguların medyada nasıl haber yapıp, okuyucuyu nasıl sunulduğu gazetecilik araştırmalarının en çok en cevaplamaya çalıştığı araştırma sorusunu oluşturmuştur. Yapılan bu çalışma 2009-2019 yılları arasında Türkiye'de yayınlanmış olan gazetecilik alanına ilişkin çalışmaları niceliksel bir takım verilerden hareketle betimleme çabasıdır. Türkiye'de alanda faaliyet gösteren dergilerin düzenli yayın hayatına sahip olmaması yapılan bu araştırmanın sonuçlarının genellenebilmesi önündeki en büyük engeli

³ Bu konuda daha detaylı bilgi için Small'ın 2011 yılında yaptığı ve nitel çalışmalarda karma araştırma yöntemlerinin nasıl yaygınlaştığını anlatan geniş çalışmasına bakılabilir. Small, M. L. (2011). How to Conduct a Mixed Methods Study: Recent Trends in a Rapidly Growing Literature, *Annu. Rev. Sociol.* 37:57-86, http://sites.uci.edu/ethnographicmethods/files/2015/08/Small_HowToConduct-MixedMethods.pdf.

oluşturmuştur. Bunun yanında ortaya konulan sayısal verilerin ve yapılan bir takım çıkarımların yapılabilecek daha kapsamlı çalışmalar açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Son olarak iletişim alanının bütünsel olarak ele alan ve daha kapsamlı çalışmaların Türkiye’de iletişim araştırmalarının yönünün nereye gittiğini bulgulamak açısından faydalı olacağı söylenebilir.

Kaynakça

Atabek Ü. ve Atabek Şendur G. (2019). Türkiye’de Gazetecilik Literatürü: 1992-2018 Yılları Arasında Yayınlanmış Makaleler Üzerine Bir İnceleme, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (31), sayfa no. ss. 710-732.

Balta Peltekoğlu F. ve Tozlu E. (2018). ‘The Bibliometric Profile Of Articles Written By Female Authors In The Field Of Public Relations At Refereed Journals Of Communication Faculties In Turkey’, Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 2-2: 55-65.

Bilgin, N. (2000). İçerik Analizi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 109, İzmir.

Erdoğan İ. (2009). İletişim Araştırmalarının Geleceği, (içinde) Türkiye’de Kitle İletişimi: Dün-Bugün-Yarın, (der.) Korkmaz Alemdar Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, s.780-812. URL: https://www.researchgate.net/profile/Irfan_Erdogan/publication/267038706_Iletisim_Arastirmalarinin_Gelecegi/links/544347b00cf2a76a3ccb0fd6/Iletisim-Arastirmalarinin-Gelecegi.pdf

Feely, T. H. (2008). A Bibliometric Analysis of Communication Journals from 2002 to 2005, Human Communication Research, Volume 34, Issue 3, 1 pp.505-520

İnceoğlu, Ç. (2014). Türkiye’de Sinemayı Konu Alan Doktora Tezleri Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme, İleti-ş-im, 21, Aralık, ss-31-50.

Lee C. ve Sohn D. (2015). Mapping the Social Capital Research in Communication: A Bibliometric Analysis, Journalism & Mass Communication Quarterly, 1-22, DOI: 10.1177/1077699015610074.

Segado-Boj F. (2020). Research On Social Media And Journalism (2003-2017): A Bibliometric And Content Review. Transinformaçã, v. 32, e180096, 2020. [http:// dx.doi.org/10.1590/1678-9865202032e180096](http://dx.doi.org/10.1590/1678-9865202032e180096).

Ulu S. ve Akdağ M. (2015). Dergilerde Yayınlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili: Selçuk İletişim Örneği, Selçuk İletişim, 9 (1): 5-21.

Summary

The history of the institutionalization of communication faculties in Turkey is not date back to very old. Journalism and public relations schools, which became a four-year faculty just in 1992, continued their education life as two-year colleges starting from the 1960s. The first academic staff who were the founders of the communication faculties were the researchers who made an academic career in the fields of political science, sociology, psychology and even law and switched to communication academics. The first communication faculties in Turkey were established in the big cities like Ankara, Istanbul and İzmir. Yet, these faculties were staffed within the tradition of Anglo-American communication researches. Exceptionally, there were a limited number of academics of critique cole with in the Faculty of Communication at Ankara University. It is possible to say that in Turkey communication faculties has maturated later in terms of academic aspects comparing to the communication faculties in the USA and the Western Europe. As such, the in crease rate of academic publications was also low, and had a tendency to rise after 2000s.

Un doubtedly this is to a large extent stem from the fact that, the field of mass communication has monopolized by the State for many years. This study aims to determine the quantity of journalism studies published in the academic journals of the communication faculties in Turkey at the academic level. The population of the study constitutes all communication research journals published in academic level in Turkey. However, the difficulty of researching all journals required determining

a sample set. The academic journals published by the communication faculties regularly past eleven years in Turkey has formed the sample set of the study. Academic journals of Marmara, Erciyes, Selçuk, Akdeniz and Galatasaray Communication Faculties, which meet these criteria, were included in the research sample.

For this period, all publications in these journals were examined and quantitative content analysis method was applied to three hundred articles that were determined to be related to journalism. Thus, data was obtained regarding the articles about journalism published intensely in which journals and in what years. Apart from this, the answers to the following questions were sought with there search design can: article be defined as theory, practice, literature study? If it is an practice study, which of the qualitative, quantitative, laboratory or combined methods is used? If it is a qualitative study which of the qualitative analys is techniques of discourse analysis, interview, observation, framing, etc. is used? If it has a quantitative research pattern, which of the content analysis, frequency analysis or survey techniques is used? And finally, on which research to pic the article has focused? The data obtained at the end of the study can be summarized as follows: Journalism studies in the academic journals examined are practice studies with a rate of 68 percent. The fact that the number of practice studies on journalism field is higher than the theory and literature based studies can be interpreted as an indication that Anglo-American communication research vein is stil strong in Turkey. It is another result that qualitative analysis techniques are used more intensely in practice studies with a rate of 46.1 percent. The increasing use of qualitative analysis techniques in social sciences in recent years has also shown it self in journalistic research. Among qualitative research methods, techniques such as discourse analysis, critical discourse analysis and qualitative content analysis have emerged as the most used qualitative research techniques.

In the quantitative practice studies, the quantitative content analysis method was the most used technique. Another conclusion arising from the research is that the published articles mostly focused on representation research in the media.

Accordingly, journalism studies examined focused substantially on how a problem, issue or event is handled and processed in the media. The new journalism types and practices that emerged based on the press-politics relationship and internet technology have created other research topics that are frequently addressed.
